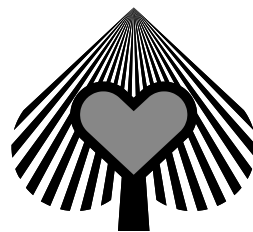


PŘÍLOHA



Životní prostředí v Evropě – stav a výhledy 2005

Téměř šesti set stránkovou publikaci „Životní prostředí v Evropě – stav a výhledy 2005“ představili na tiskové konferenci v Praze Jock Martin z Evropské agentury životního prostředí v Kodani a Jiří Hradec, ředitel CENIA, české informační agentury životního prostředí. Publikaci vydala Evropská agentura životního prostředí (EEA) a poprvé představila 29. listopadu 2005, na půdě Evropského parlamentu v Bruselu.



Účastníci tiskové konference, zleva tiskový mluvčí CENIA Martin Štěpánek, ředitel CENIA Jiří Hradec, Jock Martin z EEA a ředitelka odboru evropské unie MŽP Veronika Hunt Šafránková. Foto archiv CENIA

Hodnocení současného stavu životního prostředí v Evropě, vývoje za posledních pět let a výhledů do budoucnosti **je založeno na analýze devíti stejných ukazatelů**, které charakterizují jednotlivé země. Jsou to emise skleníkových plynů, celková spotřeba energie, výroba elektřiny z obnovitelných zdrojů, emise okyselujících látek, emise látek, které napomáhají vzniku ozonu, náročnost nákladní dopravy, zemědělská půda vyhrazená pro ekologické zemědělství, objem komunálního odpadu, využití povrchových a podzemních vod.

„Kvalita života v Evropě patří k nejvyšším na světě, máme za sebou dlouhou historii průmyslových a institucionálních inovací, lidé v Evropě jsou schopni rozličných ekonomických i sociálních aktivit – máme tedy dobré podmínky přijmout výzvy, které před nás ochrana životního prostředí pokládá v zájmu udržitelného rozvoje našeho kontinentu,“ řekl při této příležitosti Jock Martin, jeden z hlavních editorů publikace.

„Ze srovnání jednotlivých parametrů plyne, že také Česká republika je schopna takové výzvy přijmout,“ doplnil ho ředitel CENIA Ing. Jiří Hradec.

Ve zprávě, která je historicky již třetí publikací svého druhu, je zhodnoceno posledních pět let vývoje v Evropě. V některých oblastech je zřejmý pokrok – např. **zlepšila se kvalita vod v řekách**, v jiných se naopak projevuje stagnace nebo zhoršování situace. **Velkým nebezpečím je nadměrné uvolňování skleníkových plynů**, způsobujících klimatické změny. **Zpráva se jednoznačně kloní k závěru, že změny klimatu již nastávají**, za posledních sto let vzrostla průměrná teplota v Evropě o 1 °C, tají evropské ledovce a polární ledy, vzrůstají extrémní projevy počasí a v jižních oblastech Evropy se projevuje nedostatek vody. K dalším prioritám k řešení patří znečištěné ovzduší, nadměrné používání chemikálií, degradace a zaborby půdy (zastavěné území se mezi r. 1990 a 2000 zvětšilo o dalších 12 %), problémy jsou s množstvím sladkovodních zdrojů. Dochází k ničení mořských ekosystémů, které je patrné na snížených zásobách ryb. Velkým problémem je i snižování biologické rozmanitosti.

Hodnocení České republiky je na jedné straně příznivé, plníme např. omezení emisí dle Kjótského protokolu, na druhé straně máme příliš velkou měrnou spotřebu energie (o 60 % vyšší než průměr EU 25) a vysoké emise skleníkových plynů v přepočtu na jednoho obyvatele.

V evropském kontextu si Česká republika stojí velmi příznivě pokud jde o množství produkováného komunálního odpadu a emise prekurzorů ozonu, které jsou problémem zejména v hustě zalidněných zemích Beneluxu a na Pyrenejském poloostrově (Španělsko, Portugalsko). **ČR nedosahuje podobně jako většina evropských zemí s výjimkou Skandinávie a Islandu cíle pro podíl obnovitelných zdrojů energie na celkové výrobě elektřiny. Spotřeba vody je v ČR nižší než např. v Polsku, Německu či Francii. Navzdory radikálnímu snížení emisí okyselujících látek, zejména oxidu siřičitého v ČR za posledních 15 let, má ČR měrné emise těchto látek na**

obyvatele stále vyšší než většina zemí EU 15 (Německo, Francie, Belgie).

Tak jako v druhé zprávě z r. 1999 platí i nadále základní zjištění EEA, že navzdory mnohaleté komunitární politice životního prostředí je kvalita životního prostředí v Evropě různá a neudržitelný rozvoj některých klíčových hospodářských sektorů v minulosti byl hlavní překážkou pro pozdější zlepšení. Na druhé straně dosažený pokrok je důkazem, že formulovat a naplňovat politiku životního prostředí jak v jednotlivých členských zemích, tak na úrovni Evropské unie má smysl a není samoúčelné.

(tisková zpráva CENIA, české informační agentury životního prostředí)



Jock Martin ukazuje ohlasy, které vzbudila publikace Životní prostředí v Evropě. Renomovaný deník The Independent jí věnoval plně dvě strany.

Evropě začíná být horko – žebříčku ekologických problémů vévodí klimatické změny

Nemáme-li za to později draze platit, musí političtí činitelé, podniky i jednotlivci začít okamžitě řešit řadu ekologických problémů

Vůbec nejteplejšími zaznamenanými roky byly roky 1998, 2002, 2003 a 2004. Jen během léta roku 2003 zmizelo deset procent alpských ledovců. Při současné rychlosti jejich úbytku roztají do roku 2050 tři čtvrtiny švýcarských ledovců. Klimatické změny takového rozsahu nepocítovala Evropa již 5000 let, uvádí se v nové zprávě Evropské agentury pro životní prostředí (EEA) se sídlem v Kodani.

Publikace „**Evropské životní prostředí – stav a výhledy 2005**“ (**The European environment – State and outlook 2005**), shrnuje hodnocení 31 zemí po dobu pěti let, podává přehled o životním prostředí v Evropě a poukazuje na problémy, jimž Evropa čelí a mezi kterými jsou klimatické změny pouze jedním z ožehavých témat. K dalším oblastem, které vyvolávají obavy, patří biodiverzita, mořské ekosystémy, pevninské a vodní zdroje, znečištění ovzduší a zdravotní problematika. Zpráva poprvé obsahuje analýzy zemí s použitím jednotlivých indikátorů a umožňuje tak porovnání hodnocených zemí – pětadvaceti států EU a dále Bulharska, Islandu, Lichtenštejnska, Norska, Rumunska, Turecka a také Švýcarska z hlediska naplňování stanovených cílů.

Zpráva uvádí, že v průběhu 20. století se v Evropě zvýšila průměrná teplota o 0,95 stupně Celsia. To je o 35% více, než kolik činil nárůst v celosvětovém měřítku (0,7 °C), přičemž teplota poroste i nadále. EU si tuto skutečnost uvědomuje a dala si za cíl omezit globální nárůst teploty na 2 °C nad úroveň, která panovala v předindustriální době.

„Pokud se během několika desetiletí účinně nezasáhne, bude kvůli globálnímu oteplování na se-

veru tát ledová pokrývka a od jihu se budou rozšiřovat pouště. Mohlo by dojít k tomu, že se evropské obyvatelstvo v podstatě soustředí uprostřed kontinentu. Avšak i když se podaří omezit globální oteplování pod cílovou hodnotu EU nárůstu o 2 stupně, budeme žít v atmosférických podmínkách, jaké člověk ještě nikdy nezažil. Musíme usilovat o radikální snížení emisí“, říká Jacqueline McGlade, výkonná ředitelka EEA.

Přijátá legislativa EU plní svůj účel, konstatuje se ve zprávě. Vyčistili jsme si vodu i vzduch, nepoužíváme látky narušující ozon, zdvojnásobili jsme recyklaci odpadů. Máme automobily, které méně zatěžují životní prostředí – bez výrazného zlepšení, jež během uplynulých dvaceti let přinesly katalyzátory, by některé emise byly oproti současnosti až desetinásobně vyšší. A přece trvalo deset až dvacet let, než tato opatření přinesla své výsledky, konstatuje se ve zprávě.

Zvýšenou zátěž na životní prostředí přinášejí v současné době i změny v charakteristikách osobní spotřeby. Lidé v Evropě dnes žijí déle a víc Evropanů žije samo, což klade zvýšené nároky na prostor k bydlení.

Mezi léty 1990 a 2000 se v Evropě zastavělo přes 800 000 hektarů půdy, což je plocha třikrát větší než Lucembursko. Bude-li tento trend pokračovat, celková rozloha městských oblastí se za pouhé jedno století zdvojnásobí. Zvládnout rozšiřování měst je zásadním úkolem, máme-li ochránit naše přírodní zdroje, uvádí se ve zprávě.

Cestujeme častěji a do vzdálenějších míst a spotřebováváme přírodní zdroje planety dva-

krát rychleji, než kolik činí celosvětový průměr. Doprava je a v blízké budoucnosti i nadále bude nejrychleji rostoucí oblastí přispívající k emisím skleníkových plynů. Například u letecké dopravy se do roku 2030 očekává nárůst na dvojnásobek současného stavu. Znamená to, že zanecháváme svou zřetelnou stopu i mimo Evropu, vyčerpáváme přírodní zdroje a poškozujeme životní prostředí celého světa.

Průzkumy veřejného mínění Eurobarometr ukazují, že si přes 70 % obyvatelstva EU přeje, aby rozhodovací sféra přikládala stejnou váhu ekologické, hospodářské a sociální problematice. Jak zpráva zdůrazňuje, je z tohoto důvodu třeba, aby političtí činitelé vzájemně spolupracovali na celoevropské, národní i místní úrovni. Je nutné zahrnout aspekty ochrany životního prostředí do řízení takových resortů, jako je doprava, zemědělství nebo energetika, a vytvořit rámec, v němž by mohli aktivně jednat podniky i jednotlivci.

„Politici činitelé musí prozíravě hledět do budoucnosti. Daňové zatížení je třeba postupně přesouvat z oblasti pracovních sil a investic ke zdanění znečišťování a neefektivního využívání materiálů a půdy. Důležité jsou reformy v rozdělování dotací do sektorů dopravy, bydlení, energetiky a zemědělství. Potřebujeme dotace, které budou podporovat udržitelné postupy a vysoce účinné technologie,“ říká profesorka McGlade.

„Při začlenění potřebných stimulů tyto reformy povedou ke zvýšení objemu investic, inovací a posílení konkurenceschopnosti. V některých zemích a odvětvích jsme toho již v současnosti svědky. Díky vysokému zdanění benzínu v Evropě a přísným normám máme dnes po několika desetiletích automobily, které jsou z hlediska spotřeby paliva téměř dvakrát úspornější než automobily na amerických silnicích. Důsledky nečinnosti se projevují v tom, jak lidé žijí a jaké máme životní prostředí – k příkladem patří likvidace zásob ryb v mořích, používání azbestu ve stavebnictví, kyselé deště či olovnatý benzin. Vyplatí se jednat teď, abychom si v dlouhodobém výhledu zabezpečili svou budoucnost,“ říká profesorka McGlade.

Evropská agentura pro životní prostředí (EEA)

Cílem EEA, která sídlí v Kodani, je napomáhat dosažení významných a měřitelných zlepšení životního prostředí v Evropě poskytováním aktuálních, cílených, relevantních a spolehlivých informací politickým činitelům i veřejnosti.

V rámci svého mandátu předkládá EEA každých pět let souhrnný přehled o stavu životního prostředí v Evropě. Publikace **„Evropské životní prostředí – stav a výhledy 2005“** (The European environment – State and outlook 2005) obsahuje:

- **Souhrnné hodnocení životního prostředí v Evropě, s těmito kapitoly:**
 - Životní prostředí a kvalita života

- Prostředí pevnin
- Klimatické změny
- Kvalita ovzduší a zdravotní problematika
- Sladkovodní zdroje
- Moře a mořská pobřeží
- Půdy
- Biodiverzita a ekosystémy
- Životní prostředí a hospodářská odvětví
- Výhled do budoucna

■ **Základní sada indikátorů**, sestávající z několika ukazatelů, které jsou stabilní a mohou sloužit k hodnocení efektivnosti politických opatření, jako je pokrok při dosahování cílových hodnot Kjótského protokolu. Příkladem takového základního ukazatele jsou emise skleníkových plynů. Ukazatele poskytují aktuální a relevantní informace o trendech a pohybech, k nimž v životním prostředí dochází.

■ **Analýzy jednotlivých zemí** vycházející z devíti ukazatelů obsažených v základní sadě indikátorů. Každá analýza podává srovnání výsledků jednotlivých zemí, tzv. karet hodnocení neboli scorecards, podložených informacemi, jež o sobě příslušné země samy poskytly.

Každá z analýz zemí byla vyhotovena ve spolupráci s daným státem s cílem zahrnout do analýzy karty hodnocení doplňková národní hlediska těchto zemí. Výběr indikátorů provádí EEA a nutně nezohledňuje priority jednotlivých zemí. S cílem umožnit hlubší pochopení otázek na úrovni jednotlivých zemí byla některá zde uvedená čísla převzata z národních zdrojů a nemusí proto být plně konsistentní s údaji, které nashromáždil Eurostat, EEA či jiné mezinárodní subjekty. EEA přijímá plnou zodpovědnost za konečný výsledek.

Chcete-li zjistit, jak si vede Vaše země, nahlédněte ve zprávě do části C.

- Země, jež jsou do zprávy zahrnuty: 25 členských států EU (Belgie, Česká republika, Dánsko, Estonsko, Finsko, Francie, Irsko, Itálie, Kypr, Litva, Lotyšsko, Lucembursko, Maďarsko, Malta, Německo, Nizozemsko, Polsko, Portugalsko, Rakousko, Řecko, Slovensko, Slovinsko, Spojené království, Španělsko, Švédsko) a dále Bulharsko, Island, Lichtenštejnsko, Norsko, Rumunsko a Turecko.

Webové odkazy

Zpráva je k dispozici na internetové adrese:
http://reports.eea.eu.int/state_of_environment_report_2005_1/

Web EEA: www.eea.eu.int

(tisková zpráva Evropské environmentální agentury, Brusel 29. 11. 2005)

Životní prostředí v Evropě – Stav a výhledy 2005

Výtah ze zprávy

Celoevropská zlepšení, místní opatření, globální dopady

Evropané si svého životního prostředí váží. Průzkumy Eurobarometr ukazují, že většina obyvatel (více než 70%) si přeje, aby činitelé na rozhodovacích pozicích přikládali oblasti životního prostředí stejnou váhu, jako hospodářské a sociální oblasti. Jako jednotlivci jsou Evropané ochotni se podílet na zlepšování životního prostředí a kdyby měli k dispozici lepší informace o možnostech, jejichž realizace je navíc levná či dokonce nestojí vůbec nic, dělali by pro životní prostředí ještě více. A více by rovněž činili tehdy, kdyby si mohli být jisti, že se jejich spoluobčané chovají stejně.

Za posledních 30 let bylo v Evropě podniknuto mnoho opatření na zlepšení životního prostředí. Benzin je dnes převážně bezolovnatý; chlorované a fluorované uhlovodíky (CFC) neboli freony, které ničí ozonovou vrstvu, se postupně přestaly vyrábět. Emise oxidů dusíku ze silniční dopravy poklesly zhruba o 90% ve srovnání s úrovní, kterou by dosahovaly, pokud by nedošlo k zavedení katalyzátorů. V důsledku zavádění odsiřovacích technologií v elektrárnách také významně poklesly emise oxidu siřičitého z výroby elektřiny.

Následkem lepšího čištění městských odpadních vod došlo k zlepšení kvality vody v evropských řekách, jezerech a říčních deltách. Vyhlášená chráněná přírodní území pokrývají nyní 18% celkové rozlohy Evropské unie a pomáhají pečovat o ekosystémy a uchovávat biodiverzitu. Plocha lesů mírně narůstá a v některých oblastech se lesy obnovují rychleji než dříve. Tyto a řada dalších úspěchů působí ve prospěch lidského zdraví a kvality života.

Řešení hlavních problémů je však teprve před námi. Nejnaléhavějším z nich je klimatická změna, jejíž dopady se již projevují ve stále častějších extrémních projevech počasí, v nedostatku vody v některých oblastech a v tání polárního ledu. K dalším prioritám v oblasti ochrany životního prostředí patří omezit znečištění ovzduší, snížit používání chemikálií a tím i jejich dopad na zdraví a životní prostředí, chránit půdu jako produktivní zdroj a rezervoár biodiverzity, zvyšovat kvalitu a množství sladkovodních zdrojů a chránit mořské ekosystémy. Zejména oceány jsou klíčovými ekosystémy, které uchovávají mnoho ekologických produktů a služeb, na nichž jsme závislí.

Jednou z cest řešení těchto úkolů je větší využívání obnovitelných zdrojů energie, například větrné nebo sluneční, náhradou za fosilní a ostatní neobnovitelné zdroje energie. Růst podílu energie z obnovitelných zdrojů je prioritou jak rozvinutých, tak i nově rostoucích ekonomik.

Mnohé ze současných problémů životního prostředí v Evropě mají svůj původ ve způsobu vyu-



Jock Martin s originálem Výťahu ze zprávy

žívání přírodních zdrojů, v hospodářské struktuře a v našem způsobu života. Tyto faktory lze jen těžko měnit. K nejvýznamnějším změnám patří posun v důrazu na ochranu životního prostředí z výrobní do spotřební oblasti. Lepší povědomí o dopadech našich činností na životní prostředí by mělo pozitivní vliv na naše každodenní rozhodování o tom, co kupovat, kde bydlet, pracovat a kam cestovat.

Výdaje domácností evropské patnáctky se zvýšily v letech 1990 až 2002 o jednu třetinu a předpokládá se, že v evropské pětadvacítce se do roku 2030 dokonce zdvojnásobí, ovšem se značnými rozdíly mezi jednotlivými příjmovými skupinami a regiony. Ve stále globalizovanější ekonomice stoupá vliv rozhodování spotřebitelů na kvalitu životního prostředí nejen v Evropě, ale i v mnoha jiných částech světa. Abychom u některých současných i budoucích negativních trendů dosáhli zlepšení, je třeba lépe porozumět možným dopadům našich opatření, a to prostřednictvím kvalitnějšího výzkumu.

Plocha nutná k vyprodukování statků, které spotřebujeme, a k absorpci odpadu, který produkuje – tzv. ekologická stopa, dosahuje v Evropě přibližně 5 hektarů na osobu a je sice zhruba poloviční oproti Spojeným státům, ovšem stále větší než je tomu v případě Japonska. Činí rovněž více než dvojnásobek odpovídající průměrné plochy v zemích, jako je Brazílie, Čína nebo Indie. Celosvětové využívání přírodních zdrojů je již nyní téměř o 20% vyšší než tempo jejich každoroční obnovy. Tomu se říká „žít z kapitálu místo z úroků“.

Rostoucí urbanizace, opouštění půdy

Téměř tři čtvrtiny evropské populace žijí v městských a příměstských oblastech, na přibližně 10% celkové rozlohy EU. I když tyto údaje vypadají z hle-

diska životního prostředí příznivě, může mít urbanizace vzhledem k intenzitě využívání půdy a konflikty mezi nimi též dopad na krajinně cenné části evropského území, které jsou od měst značně vzdáleny.

Navíc analýzy z poslední doby ukazují, že dalších 800 000 hektarů přirozeně produktivní půdy bylo v nedávné době přeměněno na umělé plochy – obytné domy, kanceláře, obchody, továrny a silnice. V důsledku toho vzrostla plocha měst na kontinentě v letech 1990 až 2000 o dalších 6 %. To představuje trojnásobek rozlohy Lucemburska a znamená značný pokles přírodního kapitálu. Ke klíčovým faktorům této expanze městských oblastí patří nízká cena kvalitní zemědělské půdy ve srovnání s cenou již zastavěných pozemků.

Rychle se rozvíjí také turistický ruch, částečně díky nízkým cenám letecké přepravy a bohatnoucí a stárnoucí evropské populaci. Turistika rovněž přispívá k rozšiřování měst, zejména v přímořských oblastech, například na hustě zastavěném pobřeží Středozemního moře. Nedostatečně plánovaný rozvoj turistiky může též zvýšit zátěž životního prostředí v oblastech, které již nyní trpí nedostatkem vody.

Spolu s růstem městských oblastí roste i zátěž na užívání půdy a vodních zdrojů a jsou tak ovlivněny klíčové „služby“ přírody, na něž se nahlíží tak, že jsou poskytovány zdarma. Patří mezi ně například přírodní filtrace podzemních vod do rezervoárů pitné vody či uchování mokřadů a genetické diverzity, jež se nachází v oblastech drobného extenzivního zemědělství. Odlesňování může radikálním způsobem změnit odtok dešťové vody, vyvolat sesuvy půdy a další problémy a zároveň rozšiřovat rozlohu oblastí vystavených riziku povodní.

Změna klimatu je již zde

Nastává změna klimatu. Průměrná teplota v Evropě vzrostla za posledních sto let o 0,95 °C a očekává se, že v nadcházejícím století vzroste o dalších 2–6 °C. Následkem toho se prodlouží vegetační období s příznivými dopady v sektoru zemědělství, někde však bude zemědělská činnost rizikovější v důsledku značného nedostatku vody a extrémnějších (a méně předvídatelných) projevů počasí.

Rostoucí teplota moří s sebou nese větší pravděpodobnost „vodního květu“ – toxického fytoplanktonu, škodlivého pro mořské živočichy i pro lidi. Zooplankton, který se nachází na dolním konci potravního řetězce, a ryby, které jsou na něm závislé jako na hlavním zdroji potravy, se většinou řídí teplotními trendy. Některé druhy se tak přemístily o tisíce kilometrů severněji. Stěhují se také suchozemské druhy živočichů a rostlin. Některé druhy však možnost migrace bohužel nemají. Alpské druhy, které žijí na nejvyšších vrcholcích, se již prakticky nemají kam uchýlit.

V reakci na tento vývoj se ministři zemí EU dohodli na omezení dlouhodobého globálního růstu prů-

měrné teploty o maximálně 2 °C ve srovnání s obdobím před rozmachem průmyslu. Konstatovali rovněž, že k dosažení tohoto cíle bude zapotřebí ustálit koncentrace CO₂ na úrovni značně nižší než 550 ppm, což bude vyžadovat, aby se emise skleníkových plynů ve vyspělých zemích snížily do roku 2050 o 60–80 % ve srovnání s úrovní roku 1990. V krátkodobém výhledu nastoupila Evropa cestu ke splnění svých cílů podle Kjótského protokolu. To je důsledkem Evropské směrnice o obchodování s emisemi (EU Emissions Trading Scheme) a dalších opatření, včetně Evropského programu pro změnu klimatu (European Climate Change Programme). Jeho střednědobý cíl pro rok 2020 – patnácti– až třicetiprocentní snížení emisí skleníkových plynů ve srovnání s úrovní roku 1990 – však bude obtížněji dosažitelný.

Scénáře uvedené ve studiích Evropské agentury pro životní prostředí (EEA) docházejí k závěru, že klíčem k ekonomice s nízkými emisemi oxidu uhličitého jsou především tři opatření: snižování spotřeby energie, zvyšování podílu obnovitelných energetických zdrojů a efektivnější výroba a využívání elektrické energie, zejména cestou dalších opatření k její úspoře. Využívání obnovitelných energetických zdrojů postupně roste, přičemž možnost zvýšení výroby elektřiny v jaderných elektrárnách je ve většině zemí dosud otevřenou otázkou (a žhavým diskusním tématem).

Snižování poptávky po energii je zatím neúspěšné

Vyšší účinnost výroby energie a klesající energetická náročnost průmyslu je od roku 2000 vyvažována rostoucí spotřebou energie ze strany drobných spotřebitelů a sektoru služeb. Domácnosti využívají stále více elektrických spotřebičů. Podle provedených studií připadá 3–13 % spotřeby elektřiny v domácnostech na elektrické spotřebiče zapnuté v záložním režimu.

Očekává se, že celoevropská poptávka po elektrické energii vzroste do roku 2030 téměř o 20 %. Tento růst je sice značně pomalejší než růst HDP, pokud však vezmeme v úvahu hrozbu klimatických změn, je tento trend znepokojivý. Úsporná opatření zaměřená na efektivnější využívání energie jsou stále uplatňována nedostatečně. Zefektivnit dodávku energie by mohly účinnější kombinované zdroje na výrobu elektřiny a tepla. Po omezenou dobu je též možné uplatňovat koncová řešení, mezi které patří zachycování a uskladňování uhlíku. Snížení poptávky po energii by rovněž napomohla úsporná opatření u budov, motorových vozidel a spotřebního zboží, stimulovaná tržními nástroji a regulací.

Ve střednědobém výhledu by ke snižování závislosti na fosilních palivech napomohly trvalé investice do obnovitelných energetických zdrojů, do úsporného využívání energie a do využívání vodíku jako nositele energie. Posledně zmíněná možnost by pomohla zvláště

v dopravě, jejíž podíl na rostoucí evropské poptávce po energii a na rostoucích emisích CO₂ se zvyšuje nejrychleji. Je znepokojující, že tento trend má v nadcházejících desetiletích dále pokračovat. Zejména podíl letecké dopravy na celkovém objemu dopravy se má v letech 2000 až 2030 zdvojnásobit.

EU prokázala své odhodlání hrát v tomto směru vůdčí úlohu tím, že si vytyčila ambiciózní cíle v oblasti snižování emisí skleníkových plynů. Uznala rovněž, že nečinnost znamená příliš velké riziko. Přejchod na energetické zdroje s nízkým obsahem uhlíku, navrhovaný ve scénářích EEA, si vyžádá vyšší spotřebitelské platby za energii. Ovšem i nečinnost něco stojí, jak se začíná ukazovat z několika studií, jež se touto otázkou zabývají. Podle jedné z nich činí „společenské náklady na uhlík“, čili náklady, kterými globální společenství zatěžuje každá tuna uhlíku vypuštěného do ovzduší, zhruba 60 EUR. Jiné studie uvádějí náklady ještě mnohem vyšší. Rozdíly v odhadech jsou důsledkem toho, jaká peněžitá hodnota je přiřazena dlouhodobému dopadu emisí na podnebí, zemědělství, kvalitu ovzduší, zásoby vody a rozvoj chorob.

Představu o těchto nákladech si můžeme udělat, když uvážíme, že emise skleníkových plynů se v jednotlivých zemích evropské pětadvacítky pohybují v rozmezí 5 až 25 tun uhlíku na osobu (což se rovná společenských nákladů ve výši 300 až 1 500 EUR na osobu). Porovnáme-li tato čísla s odhadem dodatečných nákladů ve výši 45 EUR na osobu, jichž by bylo dosaženo v roce 2030 v rámci ekonomiky s nízkými emisemi uhlíku, vidíme, že náklady na tuto ekonomiku by byly značně nižší.

Jsme sice zdravější, ale nadále ohroženi znečišťujícími látkami

Evropa zaznamenala řadu úspěchů pokud jde o snižování znečištění ovzduší. V řadě oblastí se podařilo odstranit smog a omezit kyselý dešť. Přesto však zejména vysoké koncentrace pevných částic a přízemní ozon působí i nadále v mnoha městech a jejich okolí zdravotní obtíže. Negativní jsou též dopady přízemního ozonu na ekosystémy a zemědělské plodiny v zemědělských regionech.

Navzdory snižování emisí zůstávají koncentrace těchto znečišťujících látek nadále vysoké a často překračují i stávající cílové hodnoty. V důsledku těchto koncentrací se snižuje očekávaná délka života, dochází k předčasným úmrtím a v široké míře se zhoršuje zdravotní stav obyvatelstva. Kvůli nárůstu objemu dopravy, k němuž došlo v posledních deseti letech – 30 % u nákladní a 20 % u osobní dopravy – nedochází ani přes významná technická zlepšení k výraznému celkovému snižování emisí.

V důsledku chorob souvisejících se znečištěným ovzduším přichází Evropa ročně o více než 200 milionů pracovních dní. OECD navíc odhaduje, že na vrub znečištění ovzduší jde v Evropě 6,4 % úmrtí a chorob dětí mladšího věku. Navíc v nových člen-

ských státech EU je tato hodnota výrazně vyšší. Analýza, jež tvoří základ pro tematickou strategii proti znečištění ovzduší, publikovanou v září roku 2005, ukazuje, že značné vlivy znečištěného ovzduší na zdraví lidí i ekosystémů budou přetrvávat i při plném uplatnění stávající legislativy.

Zlepšování dopravních technologií, přechod od vozidel poháněných hybridními palivy k vozidlům na vodík, to vše hraje při snižování těchto rizik svou úlohu. Takovou úlohu má i urbanismus, který by mohl v mnoha městských oblastech nabídnout integrovanou dopravu jako reálnou alternativu dopravy automobilové.

Další hrozbou jsou pro Evropany toxické chemikálie v potravinách i v moderním spotřebním zboží, jako je nábytek, oblečení a výrobky pro domácnost. Stále více vycházejí najevo souvislosti mezi působením toxických látek a rostoucím výskytem rakoviny reprodukčních orgánů (varlat, prostaty a prsů) a dětské leukémie. I když nemáme jednoznačné důkazy, jsou všudypřítomné stopy chemikálií v krevních vzorcích populace a v životním prostředí zřejmým důvodem k obavám. K snížení těchto rizik je zapotřebí omezit používání nebezpečných chemikálií v zemědělské výrobě, čímž by došlo k poklesu koncentrace nebezpečných látek ve spotřebních výrobcích.

Prevence znečištění se vyplácí

Velké úsilí se v Evropě vynakládá na čištění odpadních vod a snižování znečištění vod průmyslovými odpady. Stále však dosud není plně implementována Směrnice o čištění komunálních odpadních vod. Zatím se pokroku dosahuje kapitálovými investicemi a vyspělými formami čištění.

Trendy do budoucna ukazují, že další pokles znečištění odpadních vod lze očekávat po roce 2007 zejména v zemích evropské desítky, a to za podpory strukturálních fondů a fondů soudržnosti EU. Zkušenosti s politikou úpravy odpadních vod, získané za posledních dvacet let, ukazují, že nejúspěšnější metodou snižování tohoto znečištění jsou investice do čištění odpadních vod ve spojení s hospodářskými pobídkami ke snižování znečištění u jeho zdrojů.

Evropská unie se pomocí opatření, jako je Směrnice o dusičnanech, snaží snižovat znečištění pocházející ze zemědělské výroby. Vodohospodářské investice současně nadále zajišťují kvalitu pitné vody. Do evropských řek a podzemních vod stále pronikají organická a minerální hnojiva a pesticidy. Ačkoliv se očekává, že v zemích patnáctky EU se bude užívání anorganických hnojiv snižovat, v zemích evropské desítky má naopak jejich spotřeba v důsledku intenzifikace zemědělství do roku 2020 zaznamenat nárůst o 35 %.

Problémy s kvalitou podzemních vod v Evropě budou v mnoha oblastech i nadále přetrvávat, protože může trvat desítky let, než znečišťující látky, které se dostávají do půdy, proniknou do našich řek, jezer a zásobáren vody. Prevence spočívající ve změně

postupů zemědělské výroby je úspornější než čištění, zejména v dlouhodobé perspektivě.

Čerpání našich přírodních zdrojů

Názornou ukázkou nebezpečí, které hrozí z nadměrného čerpání přírodních zdrojů a z narušování funkce ekosystémů, jsou celosvětové stavy ryb. Ryby jsou posledním nezdомácnělým zdrojem potravy. Podle odhadů Organizace OSN pro výživu a zemědělství (FAO) překračuje rybolov u 75% celosvětových zásob ryb přiměřené meze a dravé ryby na špičce potravního řetězce, mj. tuňák a žralok, jsou stále vzácnější.

S tím, jak se mnohé evropské zásoby ryb vyčerpávají, se evropská rybářská flotila přemísťuje dále na moře, a to za podpory dvojstranných dohod a subvencí. Tato flotila sehrává svou roli při narušování potravního řetězce v mořích tím, že loví značné množství druhů ryb na vrcholu tohoto řetězce. To vede k ohrožení mnoha komerčně významných druhů a celé struktury ekosystému.

K ochraně suchozemských zdrojů by mělo přispět vytvoření soustavy přírodních rezervací Natura 2000, v rámci které byla vymezena chráněná území zaujímající 18% celkového území Evropy. Avšak evropská krajina, která je klíčovou součástí evropského kulturního dědictví a základním domovem pro biodiverzitu, prochází rozsáhlými a potenciálně nevratnými změnami, jež mají dopad jak na jednotlivé biologické druhy, tak i na fungování ekosystémů.

K největším ztrátám biologických lokalit a biodiverzity na kontinentu, které nastaly v devadesátých letech minulého století, došlo na vřesovištích, u podrostů, v mokřinách, slatinách a močálech. Mnoho zbývajících mokřadů bylo zničeno v důsledku výstavby na mořském pobřeží, budování horských nádrží a regulace říčních toků. A obdobně platí, že i když jsou dnes stromové porosty v Evropě rozsáhlejší než v nedávné minulosti, je mnoho lesů těženo intenzivněji než dříve.

Tyto ztráty mají dopad na jednotlivé druhy. I přes uplatňování politiky v rámci evropské strategie na ochranu kriticky ohrožených lokalit osídlených volně žijícími druhy živočichů je mnoho druhů, mj. 42% endemických savců, 15% ptáků, 45% motýlů, 30% obojživelníků, 45% plazů a 50% sladkovodních ryb, nadále ohroženo.

Evropská půda má jedinečnou škálu půdních typů. Na celém kontinentu lze nalézt více než 300 hlavních typů půd. Degradovaná půda může být sice časem nahrazena díky působení přírodních procesů, ovšem tvorba i pouhých několik centimetrů půdy těmito procesy může trvat až 50 let. Na půdu je nutno pohlížet jako na neobnovitelný zdroj, ohrožený mnoha faktory – erozí, zábořem, znečištěním, zasoňováním. Až doposud se ukazuje, že tyto procesy lze jen obtížně potlačovat, a očekává se, že budou i nadále představovat v Evropě závažný

problém v návaznosti na očekávanou budoucí urbanizaci, intenzivní zemědělskou výrobu a industrializaci, resp. deindustrializaci.

Na celém kontinentu roste poptávka po vodě, zejména u domácností. Očekává se, že spotřeba vody v domácnostech v nových členských státech vzroste v příštích deseti letech o 70 %. Mnoho vody se rovněž spotřebovává při zavlažování potravinářských plodin, zejména v jižní Evropě, kde se již projevují známky nedostatku vody. Očekává se, že tento problém se dále rozšíří a zintenzivní v důsledku klimatických změn. Dlouhodobá dostupnost spolehlivých zásob čisté vody bude nabývat na významu v souvislosti s budoucím plánováním využití půdy, zejména kolem Středozemního moře.

Za posledních deset let se v Evropě podařilo oddělit hospodářský růst od užívání surovin a energie. Přesto se však čerpání zdrojů v absolutních číslech nezměnilo. Mezi jednotlivými zeměmi EU existují značné rozdíly ve využívání surovin, od zhruba 11 kg na jedno euro HDP až po méně než 1 kg na jedno euro. Částečně lze tyto rozdíly vysvětlit poměrem hospodářské činnosti v průmyslu a ve službách. Nicméně je produktivita zdrojů a energie v západní Evropě v průměru čtyřikrát vyšší než v nových členských státech EU. To skýtá značné možnosti zajistit lepší vyváženost produktivity zdrojů mezi evropskou patnáctkou a evropskou desítkou pomocí transferu technologií a jiných opatření.

Integrace, inovace a tržní reforma

Úspěšná politika EU v oblasti životního prostředí, uplatňovaná za posledních 30 let, se soustředila většinou na dobře viditelné bodové zdroje. Tyto problémy byly většinou řešeny regulací a technickými inovacemi. Současným úkolem je vypracovat a realizovat dlouhodobou politiku v těch hospodářských odvětvích, která nejvíce přispívají k difúzním zdrojům znečištění.

Významného pokroku bude zřejmě možno dosáhnout za několik desítek let uplatňování soustavné, dlouhodobé a přitom flexibilní politiky, která si získá širokou podporu občanů. To znamená, že rostoucí význam pro efektivní uplatňování politiky budou mít opatření ke zveřejňování informací a k osvětě veřejnosti.

Účinná politika bude rovněž vyžadovat podporu změn chování u evropských spotřebitelů a také zaměření zejména sektoru dopravy, energetiky a zemědělství na činnosti, které jsou pro životní prostředí méně škodlivé. Těmto změnám může napomoci dlouhodobá institucionální reforma a finanční plánování, které povzbudí větší ekologickou efektivitu. To lze doplnit o využití tržních nástrojů. Přechodu k udržitelnější hospodářské činnosti by mohl značně pomoci například odklon od subvencí, které škodí životnímu prostředí, a naopak větší podpora rozvoje a využití

ekologických inovací ve výrobě, dopravě, energetice a zemědělství.

Mnoho zásad a postupů EU již obsahuje cíle v oblasti ochrany životního prostředí a například v rámci Společné zemědělské politiky jsou věnovány značné finanční částky na podporu akcí a chování, jež jsou v souladu s těmito cíli. Vzhledem k rozsáhlým změnám souvisejícím s užíváním půdy by však Evropa mohla využívat širší spolupráci jednotlivých sektorů k zajišťování vyvážené územní soudržnosti, například mezi regionálním územním a dopravním plánováním a využíváním strukturálních fondů a fondů soudržnosti EU.

Dobrym příkladem, na kterém lze ilustrovat výhody integrovaného přístupu, je sektor dopravy. V tomto sektoru působí nespočetné množství vzájemně propojených hybných sil a tlaků, jež mají dopad na životní prostředí. Zatímco na jedné straně se v tomto sektoru podařilo značně snížit emise do ovzduší, jako jsou prekursorů ozonu a okyselující látky, rostou na druhé straně emise skleníkových plynů, jelikož stoupající intenzita osobní i nákladní dopravy převažuje úspěchy dosažené v oblasti technických zlepšení a regulačních opatření.

V návaznosti na rozvoj měst má dopravní infrastruktura trojí dopad na půdu: přispívá ke spotřebě kvalitní zemědělské půdy, k vyššímu tempu záboru půdy a k fragmentaci biologických lokalit v celé Evropské unii. Dále vystavuje rozsáhlou část populace vysoké hladině hluku.

Naše rostoucí touha po mobilitě po zemi i ve vzduchu má za následek dopravní problémy, které se stávají prioritami v otázkách životního prostředí a udržitelného rozvoje počínaje městy až po celosvětové řízení. To odráží širokou škálu problémů spojených s dopravou, počínaje záležitostmi místní úrovně (územní plánování a výstavba měst) až po problematiku globální povahy (skleníkové plyny a klimatické změny).

Značný užitek přinesly dlouhodobé integrované postupy. Dokladem účinnosti dlouhodobých posunů hospodářských pobídek směrem k tržním nástrojům je například zdanění benzínu. Americké a evropské technologie výroby motorových vozidel jsou v podstatě stejné. Avšak daň z pohonných hmot, která se v Evropě pohybuje kolem 50 %, podpořila změny v chování spotřebitelů. Tyto faktory spolu s politickým tlakem na užívání technologií zajistily, že spotřeba pohonných hmot je u nových evropských automobilů vyrobených v posledních desetiletích oproti USA, kde je daň z pohonných hmot mnohem nižší, zhruba poloviční. Studie naznačují, že značných úspor energie lze dosáhnout podobným přístupem k jejím cenám.

Co můžeme dělat

K udržitelnějšímu a zdravějšímu životnímu prostředí může přispět daňová reforma. Postupný

přesun daňové základny od zdaňování „dobrých zdrojů“, jako jsou investice a práce, ke zdaňování „špatných zdrojů“, tj. znečišťování a neefektivní využívání, rovněž napomůže tomu, aby byly do cen služeb a výrobků zahrnuty i náklady na ochranu životního prostředí, což dále vytvoří realističtější cenové tržní signály.

Politici činitelé mohou rovněž stanovit průvodní opatření k tomu, aby daně, jež se týkají životního prostředí, nebyly ze sociálního hlediska nespravedlivé. Chudší příslušníci společnosti obecně vydávají na základní potřeby, jako jsou potraviny, voda a energie, větší podíl svého příjmu. Studiemi bylo zjištěno, že na chudé vrstvy mají dopad zejména daně z elektřiny, zatímco dopravní daně je příliš nepostihují, protože tyto vrstvy využívají soukromou dopravu v menší míře. Daně ze znečištění jsou ve svém dopadu na jednotlivé společenské skupiny obecně neutrální.

Širší a rostoucí daňovou základnu jako reakci na klesající počet pracovních sil a stárnoucí společnost mohou rovněž zajistit systémy, kde se zvyšují odvody ze spotřeby a snižují odvody z práce.

Pobídky pro dlouhodobé plánování lze nalézt v sedmi tematických strategiích, zpracovávaných podle 6. akčního programu EU pro životní prostředí (Environment Action Programme) i v sektorových integračních zásadách a ve Strategii udržitelného rozvoje EU.

Dlouhodobé a systematické postupy a zásady mohou povzbudit restrukturalizaci pobídek, tj. finančních nástrojů, tržních cen a daní, jež bude nutná ke snižování rostoucích a stále zjevnějších nákladů spojených s využíváním přírodních zdrojů planety. Výsledný přínos k ekologické efektivnosti může rovněž napomoci při zvyšování konkurenceschopnosti evropské ekonomiky. Vyšší produktivita energie a zdrojů v Evropě rovněž pomůže částečně vyvážit jiné konkurenční výhody, jimž se těší rozvíjející se asijské a jihoamerické ekonomiky.

V EU však na všech úrovních řízení stále existují značné překážky efektivního a účinného uplatňování těchto zásad a postupů. Studie EEA ukazují, že institucionální struktura může být stejně významná jako vytyčení politiky samé.

Podpora veřejnosti úspěchům v oblasti životního prostředí dosaženým za poslední desetiletí se promítá ve výsledcích průzkumu Eurobarometr z roku 2005. Ty rovněž naznačují, že evropští občané jsou ochotni činit více. Tato zpráva dokládá, že jak vlády, tak i občané musí skutečně dělat více, aby zajistili soulad mezi hospodářským rozvojem a kapacitou Země.

Evropa má dobrou pozici k tomu, aby se postavila do čela úsilí o budování inteligentnější, čistší, konkurenceschopnější a bezpečnější společnosti. Takový pokrok by povzbudil zlepšení celosvětové ekologické efektivity a rovnosti, jež je nutným základem k zajištění kvality života v Evropě.

Česká republika

Česká republika uspokojivě plní stanovené cíle a je na dobré cestě k zachování i k dalšímu zlepšování kvality svého životního prostředí v budoucnosti. V souvislosti s očekávaným hospodářským růstem po přistoupení k EU budou mezi prioritní otázky ochrany životního prostředí patřit emise okyselujících látek, energetická náročnost výrob, emise skleníkových plynů a intenzita nákladní dopravy.

Emise skleníkových plynů

Celkové emise skleníkových plynů dosáhly v roce 2003 hodnoty 143,4 Mt CO_{2ekv}, což představuje snížení o téměř 25 % oproti roku 1990. Znamená to bezproblémové plnění závazků vůči Kjótskému protokolu (snížení o 8 % oproti roku 1990). Ačkoli je trend emisí skleníkových plynů poměrně příznivý, hodnoty měrných emisí na obyvatele stále zůstávají nad průměrem zemí EU-15.

Spotřeba energie

Konečná spotřeba energie činila v roce 2004 1099,3 PJ. Tato hodnota je výrazně nižší oproti první polovině devadesátých let, kdy došlo v důsledku transformace českého průmyslu a zavedení technologií s nižší energetickou náročností k snížení spotřeby energie. V posledních letech však opět dochází k pozvolnému nárůstu spotřeby energie, přibližně o 1 % ročně. Problémem v České republice je stále vysoká energetická náročnost, která zůstává přibližně 60 % nad průměrem zemí EU-25. Očekává se, že zlepšení situace přinese „Národní program hospodárného naklá-

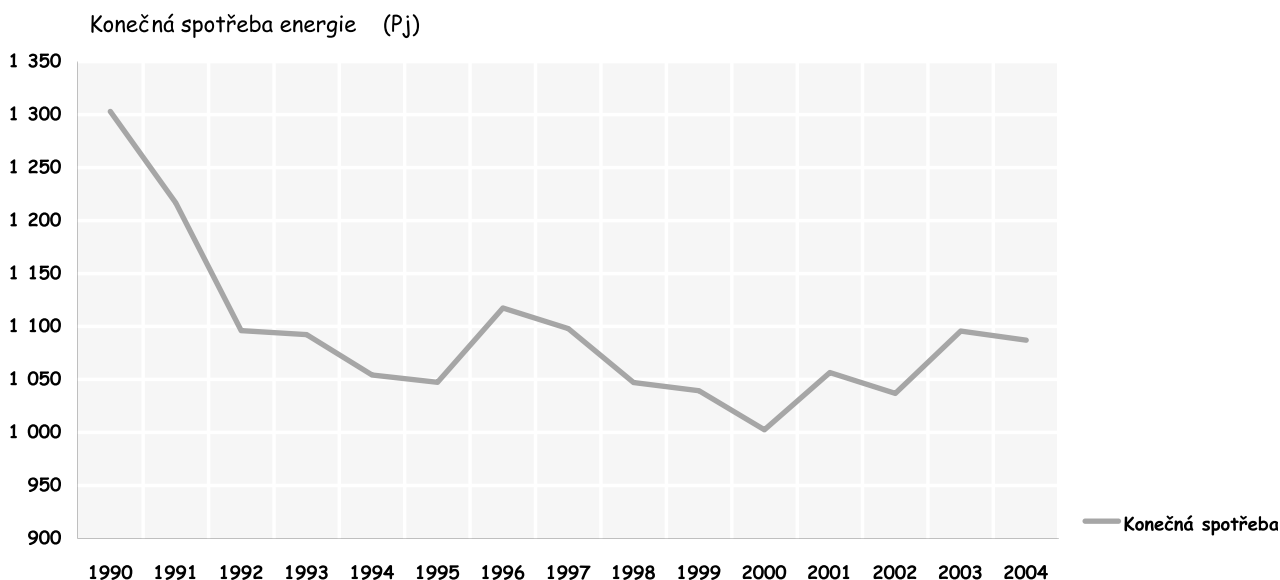
dání s energií a využívání jejích obnovitelných a druhotných zdrojů“, ve kterém jsou definovány udržitelné cíle úsporného hospodaření s energií a využívání obnovitelných a druhotných zdrojů energie. Druhá fáze tohoto programu proběhne v letech 2006 až 2009.

Obnovitelné zdroje elektřiny

Hrubá výroba elektřiny z obnovitelných zdrojů se v roce 2004 podílela na tuzemské hrubé spotřebě elektřiny 4 %. Podíl obnovitelné energie na primárních energetických zdrojích činil 2,9 %. I když se tento podíl oproti roku 2003 mírně zvýšil, je stále příliš nízký, aby dosáhl národního cíle 8 % elektřiny z obnovitelných zdrojů z celkové spotřeby do roku 2010. Ke splnění tohoto cíle by měl výrazně přispět nedávno schválený zákon České republiky č. 180/2005 Sb. vycházející ze směrnice EU 2001/77/EC o podpoře elektřiny vyrobené z obnovitelných zdrojů. Prostřednictvím garantovaných vstupních cen tento zákon zaručuje návratnost investic do obnovitelných zdrojů energie (nedostačující finanční záruky pro investory byly dosud hlavní překážkou širšího využití obnovitelných zdrojů energie).

Celková energetická bilance, 1990–2004

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Konečná spotřeba	1303,0	1216,7	1096,2	1092,4	1054,2	1047,4	1117,4	1098,1	1047,2	1039,4	1002,6	1056,6	1036,8	1095,6	1087,2



Emise okyselujících látek

Od roku 1990 došlo k významnému snížení emisí: téměř 90 % u SO_2 , 40 % u NO_x a asi 50 % v případě NH_3 . Další pokles by měl být spojen s implementací dvou národních programů pro omezování emisí (program na celkové snížení emisí a program na snížení emisí z velkých zdrojů znečišťování), což by umožnilo splnit národní emisní stropy pro SO_2 a NH_3 do roku 2010. Splnění limitů pro NO_x do roku 2010 však může být problematické, což ukazují prognózy vycházející ze současného stagnujícího nebo dokonce mírně rostoucího trendu emisí NO_x .

Emise prekurzorů ozonu

Vzhledem ke své zeměpisné poloze patří Česká republika pokud jde o tvorbu přízemního ozonu k mírně ohroženým regionům. Od roku 1990 dochází k výraznému snižování emisí všech prekurzorů ozonu. Očekává se, že výše uvedené národní programy omezení emisí do atmosféry přispějí k dalšímu snížení těchto emisí.

Poptávka po nákladní dopravě

Trend růstu nákladní přepravy sledoval od roku 1995 vývoj hrubého domácího produktu. V období let 1995–1998 byla poptávka po nákladní dopravě v důsledku změn v ekonomice rozkolísaná, v období 1998–2001 se ustálila na 36 tunokm/1000 Kč. Od roku 2002 do roku 2003 se přepravní výkon zvýšil více než HDP, ale v roce 2004 jeho hodnota poklesla, čímž byl poprvé zaznamenán tzv. „decoupling“ – růst HDP a současně pokles zátěže na ŽP.

Oblast ekologického zemědělství

Ekologické zemědělství se vyskytuje od počátku 90. let. V roce 2004 existovalo celkem 836 ekologicky hospodařících zemědělců a 263 299 hektarů zemědělské půdy, tj. 6,16 % veškeré zemědělské půdy, bylo obhospodařováno ekologicky. Ekologické zemědělství většinou provozují farmy v horských oblastech a podhorských regionech na trvalých loukách a pastvinách. Asi 90 % ploch ekologického zemědělství představují louky, podíl orné půdy činil 7,5 %, stále osevné plochy 0,4 % a zbytek ostatní plochy. Z hospodářských zvířat má v ekologickém zemědělství největší význam hovězí dobytek. K největšímu roz-

šíření využití půdy pro ekologické zemědělství došlo v letech 1998–2001, zejména v souvislosti s obnovením státních příspěvků ekologickým zemědělcům v roce 1998. Od roku 2004 bylo ekologické zemědělství podporováno v rámci nových zemědělsko-environmentálních schémat v českém Horizontálním plánu rozvoje venkova.

Komunální odpad

Produkce komunálního odpadu v letech 1995 až 2002 rostla a v roce 2002 dosáhla hodnoty 4,6 milionů tun. Od roku 2002 se produkce komunálního odpadu mírně snížila (mezi rokem 2003 a 2004 o 4,4 miliony tun). Nejobvyklejší formou nakládání s odpady zůstává skládkování – v roce 2004 bylo do skládek uloženo 67 % celkového objemu odpadu. V roce 2003 bylo 11,7 % komunálního odpadu recyklováno; množství recyklovaného a regenerovaného komunálního odpadu se zvyšuje. Od roku 1999 se výrazně zvýšil podíl spalování odpadu, který oproti původnímu necelému 0,5 % celkového množství odpadu dosáhl v roce 2003 téměř 10 %.

Využití sladkovodních zdrojů

V roce 2004 dosáhly celkové odběry vody 1626,1 m³ z povrchových a 401,9 m³ z podzemních zdrojů. Na veřejnou vodovodní síť připadlo 24 % celkových odběrů z povrchových vod a 86 % z podzemních vod (2003–2004). Na spotřebě povrchových vod se nejvýznamněji podílí energetický průmysl (54 % celkových odběrů), naopak zemědělství se 4 % celkového odběru povrchových vod a 2 % podzemních není významným spotřebitelem vody. Klesající trend odběrů z povrchových vod z let 1990–2001 se v letech 2002 a 2003 neudržel a došlo k mírnému nárůstu odběrů o 19,6 % ve všech kategoriích využití vody, nejvýraznější podíl na tomto zvýšení odběrů měla energetika a výroba tepla. Přesto však byl za celé období 1990–2003 zaznamenán pokles spotřeby povrchových vod o 41,3 %. Předběžné údaje na rok 2004 ukazují, že celkový objem odběrů z povrchových vod meziročně poklesl o 4,1 % (o 4,5 % u podzemních vod).

S žádostí o více informací se obraťte na příslušné národní kontaktní místo.

Kontaktní údaje naleznete na adrese: http://org.eea.eu.int/organisation/nfp-eionet_group.html (tímto místem je u nás CENIA, viz www.cenia.cz, pozn. red.).

Karta hodnocení

Co?

Jedná se o nástroj, který zobrazuje poměrnou efektivitu ochrany životního prostředí členských států EEA.

Proč?

S cílem podněcovat diskusi mezi tvůrci politik a občany v členských zemích EEA a dosáhnout společného porozumění politikám. Tento nástroj

čtenáři umožňuje porovnání mezi jednotlivými zeměmi a problémy s ohledem na stanovená kritéria úspěšnosti.

Kdo?

Tento nástroj je určen tvůrcům politik, kteří potřebují porozumět změnám v rámci životního prostředí a tomu, jak tyto změny přímo či nepřímo vycházejí ze zavádění politik.

Jak?

Tento nástroj používá devět indikátorů ze základní sady indikátorů EEA: Skleníkové plyny, Spotřeba energie, Elektřina z obnovitelných zdrojů, Okyselující látky, Prekurzory ozonu, Nákladní doprava, Organické zemědělství, Komunální odpad, Využití sladkovodních zdrojů (výběr ukazatelů zahrnutých do karty hodnocení provádí EEA a nutně nezohledňuje priority jednotlivých zemí).

Používání karty hodnocení

Hodnoty každého ukazatele jsou vyjádřeny na obyvatele, ve vztahu k HDP a/nebo podle míry dosažení cíle (distance-to-target, DTT). U skleníkových plynů se například výsledky Litvy nacházejí v horních 25 % hodnotového rozpětí na obyvatele, uprostřed 50 % rozpětí ve vztahu k HDP a na dobré cestě ke splnění stanovených cílů. Výsledky jsou shrnuty do tabulky – tzv. scorecard. *(Vzhledem k tomu, že v originále jsou znázorněny barevně, zatímco Zpravodaj MŽP je tištěn černobíle, uvádíme je převedeny do černobíle varianty. Převedl udělala CENIA. Originální tabulka je na webových stránkách EEA či CENIA – pozn. red.)*

Karta hodnocení zachycuje údaje o stavu za jediný rok (2002 nebo 2003) i o pokroku dosaženém během desetiletého období (obvykle 1992–2002 – v originální tabulce je vyznačeno rámečky se šipkami, v černobíle podobě nikoliv, pozn. red.).

Je karta hodnocení spravedlivá?

Nejedná se o definitivní celkovou analýzu efektivity ochrany životního prostředí zemí, odhaluje však schémata v poměrné efektivitě ochrany životního prostředí mezi jednotlivými členskými státy EEA. Uspořádání zemí v kartě hodnocení odhaluje některá z těchto schémat a rovněž některé sociálně-ekonomické a geografické faktory, které je ovlivňují. **Pořadí zemí v seznamu není vyjádřením žádného celkového hodnocení.**

S cílem zajistit co možná nejvyšší objektivitu zohledňuje karta hodnocení jak **současný stav**, tak i **pokrok dosažený během určitého časového období**. Díky tomu karta hodnocení například zobrazí, že určitá země dosáhla významného pokroku, i když její momentální míra efektivity ochrany životního prostředí až tak dobrá není. Hodnoty vyčíslované **na obyvatele** vedle toho poskytují objektivní vyjádření efektivity dané země bez ohledu na její velikost, kromě případů, kdy se cíl specificky váže na HDP.

Výsledky karty hodnocení

- Německo, Spojené království, Nizozemí, Francie a Švédsko nedávno přistoupily k restrukturalizaci průmyslových odvětví a/nebo mají dlouhou tradici politik na ochranu životního prostředí. Hospodářství těchto zemí je celkově méně energeticky a emisně intenzivní, jejich spotřeba energie na obyvatele je však mnohem vyšší než je tomu u nových členských států.
- Portugalsko, Španělsko a Irsko mají velice rychle rostoucí ekonomiky a dosažení cílů stanovených v kartě hodnocení jim činí obtíže. Jejich hospodářství je emisně intenzivní.
- Lucembursko, Slovinsko, Belgie, Norsko, Rakousko, Itálie, Dánsko, Finsko a Řecko mají potíže s plněním cílů Kjótského protokolu (sdílení zátěže) nebo cílů týkajících se emisí prekurzorů ozonu. V této skupině existují značné rozdíly, nicméně všechny země vykazují poměrně vysoké emise prekurzorů ozonu, vysokou spotřebu energie na obyvatele a vysoké emise skleníkových plynů. Tyto trendy mohou být důsledkem vysoké intenzity dopravy.
- Deset nových členských států EU společně s Bulharskem a Rumunskem:
 - mají poměrně vysoce energeticky a emisně intenzivní hospodářství,
 - jsou na dobré cestě k dosažení cílů týkajících se znečišťování ovzduší,
 - mají vysoce intenzivní nákladní dopravu,
 - mají nejnižší naměřené úrovně množství komunálního odpadu v Evropě.
 Do tohoto schématu plně nezapadá jen Slovinsko, které se spíše blíží Belgii a Norsku. Je ovšem emisně intenzivnější.
- Kypr, Maltu, Island, Turecko, Lichtenštejnsko a Švýcarsko nelze náležitě srovnávat s ostatními zeměmi. Některé z těchto zemí se k Evropské agentuře pro životní prostředí přidružily teprve nedávno a programy datové výměny s těmito zeměmi jsou prozatím ve fázi vývoje.

Poznámka pro čtenáře

Každá z analýz zemí byla vyhotovena ve spolupráci s daným státem s cílem zahrnout do analýzy karty hodnocení doplňková národní hlediska těchto zemí. Výběr indikátorů provádí EEA a nutně nezohledňuje priority jednotlivých zemí. S cílem umožnit hlubší pochopení otázek na úrovni jednotlivých zemí byla některá zde uvedená čísla převzata z národních zdrojů a nemusí proto být plně konzistentní s údaji, které nashromáždil Eurostat, EEA či jiné mezinárodní subjekty. EEA přijímá plnou zodpovědnost za konečný výsledek.

Indikátory stavu

Sklepné plyny - Emise/obv.
Sklepné plyny - Spotřeba/obv.
Spotřeba energie - Spotřeba/obv.
Spotřeba energie - Spotřeba/HDP
Obnovitelné zdroje - Podíl
Oxysulfidický látky - Emise/obv.
Překurzy ozonu - Emise/obv.
Poplávka po náhlé přepravě - Přeprava/obv.
Poplávka po náhlé přepravě - Přeprava/HDP
Organické zemědělství - Podíl
Komunální odpad - Komunální odpad
Spotřeba pitné vody - Index odběru vody

Indikátory vývoje

Sklepné plyny - Emise DTT
Spotřeba energie - Spotřeba
Obnovitelné zdroje - Podíl
Oxysulfidický látky - Emise DTT
Překurzy ozonu - Emise
Překurzy ozonu - Emise DTT
Poplávka po náhlé přepravě - Náhlá přeprava
Organické zemědělství - Podíl
Komunální odpad - Komunální odpad
Spotřeba pitné vody - Index odběru vody

	Litva	Česká republika	Polsko	Slovensko	Lotyšsko	Estonsko	Maďarsko	Rumunsko	Bulharsko	Německo	Spojené království	Holandsko	Francie	Švédsko	Lucembursko	Slovinsko	Belgie	Norsko	Rakousko	Itálie	Dánsko	Finsko	Řecko	Portugalsko	Španělsko	Irsko	Kypr	Malta	Island	Turecko	Lichtenštejnsko	Švýcarsko
Sklepné plyny - Emise/obv.	1	2	2	2	1	2	1	1	1	2	2	2	1	1	3	2	2	2	2	2	2	2	2	1	1	2	0	1	1	0	0	
Sklepné plyny - Spotřeba/obv.	1	2	2	2	1	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	0	
Spotřeba energie - Spotřeba/obv.	1	2	1	1	1	1	1	1	1	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	0	
Spotřeba energie - Spotřeba/HDP	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	0	
Obnovitelné zdroje - Podíl	2	3	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	0	
Oxysulfidický látky - Emise/obv.	1	2	1	1	1	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	0	
Překurzy ozonu - Emise/obv.	1	1	1	1	1	2	2	2	2	1	1	1	1	1	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	0	
Poplávka po náhlé přepravě - Přeprava/obv.	2	1	1	1	2	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	0	
Poplávka po náhlé přepravě - Přeprava/HDP	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	0	
Organické zemědělství - Podíl	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	0	
Komunální odpad - Komunální odpad	1	1	2	3	3	3	2	3	3	2	2	2	2	2	3	3	3	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	0	
Spotřeba pitné vody - Index odběru vody	1	1	2	1	1	1	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1	

Vysvětlivky:

1	Nadprůměrná hodnota indikátoru (horních 25%)
2	Průměrná hodnota indikátoru
3	Podprůměrná hodnota indikátoru (spodních 25%)
4	Bezproblémové plnění cíle
5	Přibližuje se k cílové úrovni +/- 5%
6	Cílová úroveň není dosahována
7	chybějící data
8	
9	
0	